

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

z 19. decembra 2018 *

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Články 49 a 56 ZFEÚ – Sloboda usadiť sa a slobodné poskytovanie služieb – Hazardné hry – Koncesia na prevádzkovanie služby automatizovanej hry lota a iných číselných hier s pevnými kurzami na základe modelu jediného koncesionára – Obmedzenie – Naliehavé dôvody všeobecného záujmu – Proporcionalita“

Vo veci C-375/17,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Consiglio di Stato (Štátna rada, Taliansko) z 11. mája 2017 a doručený Súdnemu dvoru 21. júna 2017, ktorý súvisí s konaním:

Stanley International Betting Ltd,

Stanleybet Malta ltd.

proti

Ministero dell'Economia e delle Finanze

Agenzia delle Dogane e dei Monopoli,

za účasti:

Lottomatica SpA,

Lottoitalia Srl,

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predsedníčka tretej komory A. Prechal, vykonávajúca funkciu predsedníčky druhej komory, sudcovia C. Toader (spravodajkyňa), A. Rosas,

generálny advokát: E. Sharpston,

tajomník: R. Schiano, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní zo 6. júna 2018,

* Jazyk konania: taliančina.

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- Stanley International Betting Ltd, v zastúpení: R. Jacchia, F. Ferraro, A. Terranova a D. Agnello, avvocati,
- Stanleybet Malta ltd., v zastúpení: D. Agnello a M. Mura, avvocati,
- Lottoitalia Srl, v zastúpení: F. Satta, R. Mastroianni, S. Fidanzia, A. Gigliola, R. Baratta a A. Romano, avvocati,
- talianska vláda, v zastúpení: G. Palmieri, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci S. Fiorentino a P. G. Marrone, avvocati dello Stato,
- belgická vláda, v zastúpení: M. Jacobs a L. Van den Broeck, splnomocnené zástupkyne, za právnej pomoci P. Vlaemminck, R. Verbeke a J. Van den Bon, advocaten,
- portugalská vláda, v zastúpení: L. Inez Fernandes, M. Figueiredo, A. Silva Coelho a P. de Sousa Inês, splnomocnení zástupcovia,
- Európska komisia, v zastúpení: H. Tserepa-Lacombe, G. Gattinara a P. Ondrůšek, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 27. septembra 2018,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 49 a 56 ZFEÚ, zásad zákazu diskriminácie, transparentnosti a proporcionality, ako aj smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/23/EÚ z 26. februára 2014 o udeľovaní koncesií (Ú. v. EÚ L 94, 2014, s. 1).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi spoločnosťou Stanley International Betting Ltd, zapísanou do registra v Spojenom kráľovstve, a jej dcérskou spoločnosťou Stanleybet Malta Ltd., so sídlom na Malte, (ďalej len „Stanley“) na jednej strane a Ministero dell'Economia e delle Finanze (Ministerstvo hospodárstva a financií, Taliansko) a Agenzia delle Dogane e dei Monopoli (Colný a protimonopolný úrad, Taliansko) (ďalej len „ADM“) na strane druhej, ktorý sa týka zákonnosti postupu verejného obstarávania zorganizovaného na účely udelenia koncesie na prevádzkovanie služby automatizovanej hry loto a iných číselných hier s pevnými kurzami (ďalej len „lotéria“) v Taliansku.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Odôvodnenie 1 smernice 2014/23 stanovuje:

„Neexistencia jednoznačných pravidiel na úrovni Únie, ktorými sa upravuje udeľovanie koncesií, vyvoláva právnu neistotu, vytvára prekážky pre slobodné poskytovanie služieb a narušuje fungovanie vnútorného trhu. ... Na základe primeraného, vyváženého a flexibilného právneho rámca pre udeľovanie koncesií by sa všetkým hospodárskym subjektom v Únii zaistil účinný a nediskriminačný prístup na trh a právna istota, čím by sa podporili verejné investície do infraštruktúry a strategických

služieb pre občanov. Takýto právny rámec by zároveň poskytol hospodárskym subjektom väčšiu právnu istotu a mohol by byť základom a prostriedkom pre ešte väčšie otvorenie trhov medzinárodného verejného obstarávania a zvýšenie svetového obchodu. ...“

- 4 Článok 51 tejto smernice s názvom „Transpozícia“ vo svojom odseku 1 prvom pododseku prvej vete uvádza:

„Členské štáty uvedú do účinnosti zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou do 18. apríla 2016.“

- 5 Podľa článku 54 uvedenej smernice s názvom „Nadobudnutie účinnosti“:

„Táto smernica nadobúda účinnosť dvadsiatym dňom po jej uverejnení v *Úradnom vestníku Európskej únie*.

Táto smernica sa neuplatňuje na udeľovanie koncesíí ponúkaných alebo udelených pred 17. aprílom 2014.“

Talianske právo

Zákon č. 528 z 2. augusta 1982 o právnej úprave týkajúcej sa lotérií a zamestnancov, ktorí pracujú v tejto oblasti

- 6 V zmysle článku 1 legge n. 528 – Ordinamento del gioco del lotto e misure per il personale del lotto (zákon č. 528 o právnej úprave týkajúcej sa lotérií a zamestnancov, ktorí pracujú v tejto oblasti) z 2. augusta 1982 (GURI č. 222 z 13. augusta 1982) je výkon lotérie vyhradený štátu, pričom službu lotérie prevádzkuje ADM.

Zákon č. 190/2014

- 7 Článok 1 legge n. 190n. 190 – Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (legge di stabilità 2015) [zákon č. 190 o opatreniach na vytvorenie ročného a viacročného štátneho rozpočtu (zákon o stabilite z roku 2015)] z 23. decembra 2014 (riadna príloha GURI č. 300 z 29. decembra 2014, ďalej len „zákon č. 190/2014“) stanovuje:

„V súvislosti s uplynutím platnosti existujúcej koncesie, s cieľom zaručiť ochranu verejných záujmov v činnostiach zberu stávok, koncesia na prevádzkovanie služby automatizovanej hry ‚Lotto‘ a iných číselných hier s pevnými kurzami sa udeľí, pokiaľ ide o zber stávok, buď prostredníctvom siete koncesionárov, alebo na diaľku, na základe verejného obstarávania, ktoré zorganizoval [ADM] v súlade s európskymi a vnútroštátnymi zásadami a pravidlami, podniku, ktorý má kvalifikáciu a skúsenosti s prevádzkovaním alebo zberom stávok, ktorého sídlo je v jednom zo štátov Európskeho hospodárskeho priestoru a ktorý spĺňa kritériá spoľahlivosti požadované z etického, technického a hospodárskeho hľadiska, a bude vybraný na základe otvoreného, konkurenčného a nediskriminačného výberového konania. Tento postup zahŕňa tieto hlavné podmienky:

- a) koncesia v trvaní deväť rokov s nemožnosťou jej obnovenia;
- b) výber založený na kritériu ekonomicky najvýhodnejšej ponuky, a pokiaľ ide o zložku ‚cena‘, so základnou trhovou hodnotou 700 miliónov eur pre ponuky so zvýšenou cenou;

- c) platba ceny uvedenej v ponuke uchádzača, ktorý sa umiestnil v poradí ako prvý, vo výške 350 miliónov eur v okamihu zadania zákazky v roku 2015, potom 250 miliónov eur v roku 2016, v okamihu skutočného prevzatia prevádzkovania služby hry úspešným uchádzačom a zostatku v roku 2017, najneskôr do 30. apríla tohto roku;
- d) možnosť úspešného uchádzača o koncesiu používať telekomunikačnú sieť na priame alebo nepriame poskytovanie iných služieb ako zber stávok hry „Lotto“ a iných číselných hier s pevnými kurzami, za predpokladu, že ADM rozhodne o ich zlučiteľnosti so samotným zberom stávok;
- e) odmena koncesionára za poskytovanie tejto služby predstavuje 6 % z vyzbieranej sumy;
- f) povinnosť technologickej aktualizácie systému hernej siete a herných terminálov podľa kvalitatívnych noriem, ktoré zabezpečujú najvyššiu úroveň bezpečnosti a spoľahlivosti v súlade s investičným plánom, ktorý tvorí neoddeliteľnú súčasť technickej ponuky;
- g) povinnosť koncesionára odvádzať štátu na ročnom základe sumy, ktoré by prípadne neboli investované podľa plánu uvedeného v písmene f);
- h) povinnosť každého z konkurentov vykonať z dôvodu ich účasti na výberovom konaní platbu v prospech [ADM] vo výške odmeny uvedenej v odseku 654, pričom nárok na jej vrátenie majú výlučne neúspešní uchádzači o koncesiu.“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 8 Zo spisu, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, vyplýva, že v Taliansku lotériu organizuje štát na základe dvojitého režimu koncesií, z ktorých prvá koncesia sa týka zberu stávok, ktorý je realizovaný prostredníctvom množstva zberných bodov na základe modelu viacerých koncesionárov, a druhá koncesia sa týka služieb losovania a automatizovaného prevádzkovania zbernej siete a bola predtým na základe priameho zadania udelená spoločnosti Lottomatica SpA.
- 9 S blížiacim sa koncom platnosti tejto koncesie, konkrétne k 8. júnu 2016, bol ADM poverený uskutočnením verejného obstarávania na novú koncesiu, ktorej všeobecné podmienky boli stanovené v článku 1 ods. 653 zákona č. 190/2014.
- 10 Oznámenie o vyhlásení verejného obstarávania bolo na tento účel uverejnené v *Úradnom vestníku Európskej únie* 17. decembra 2015 a v *Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana* 21. decembra 2015. Toto oznámenie stanovovalo lehotu na predloženie ponúk do 16. marca 2016 a ako hodnotu koncesie uvádzalo sumu zodpovedajúcu výberu stávok za rok 2014, konkrétne sumu 6 600 000 000 eur.
- 11 Popri základných požiadavkách stanovených v oznámení o vyhlásení verejného obstarávania súťažné podklady stanovovali vo svojom bode 5.3 ako podmienku hospodárskej a finančnej spôsobilosti, ktorú musia spĺňať uchádzači, dosiahnutie v rokoch 2012 až 2014 alebo 2013 až 2015 celkového obratu vo výške aspoň 100 miliónov eur za činnosti prevádzkovania alebo zberu stávok.
- 12 Pokiaľ ide o podmienky technickej spôsobilosti, bod 5.4 písm. a) súťažných podkladov vyžadoval „celkové dosiahnutie, počas každého z troch posledných uzatvorených účtových rokov 2012 až 2014 alebo 2013 až 2015, zberu stávok v minimálnej sume [350 miliónov eur] z druhov hier fungujúcich prostredníctvom herných terminálov“, a spresňoval, že „v prípade, že uchádzač vykonáva svoju činnosť v tejto oblasti menej než tri roky, ale najmenej 18 mesiacov, hodnota zberu stávok sa znižuje úmerne podľa skutočného trvania tohto zberu“.
- 13 Podľa bodu 11 uvedených súťažných podkladov prináležalo uchádzačovi o licenciu, aby predložil investičný plán, organizačný projekt, ako aj projekt rozvoja.

- 14 Cenová ponuka spočívala podľa bodu 12.4 súťažných podkladov „v ponuke zvýšenia základnej trhovej hodnoty zákazky stanovenej na 700 miliónov eur“, pričom sa spresnilo, že tieto ponuky zvýšenia mali predstavovať minimálne sumu 3 milióny eur. Bod 15.3 súťažných podkladov stanovoval pridelenie zákazky na základe kritéria ekonomicky najvýhodnejšej ponuky.
- 15 Vzor koncesnej zmluvy na prevádzkovanie služby lotérie (ďalej len „vzor koncesnej zmluvy“), vo svojom článku 22 ods. 1 uvádzal, že „po uplynutí doby platnosti koncesie koncesionár postúpi [ADM] bezodplatne a na jej žiadosť všetok hmotný a nehmotný majetok, ktorý tvorí sieť vytvorenú z fyzických zberných miest, ako aj vlastníctvo celého automatizovaného systému, čo zahŕňa dostupnosť priestorov, prístrojov, vrátane všetkých terminálov vo všetkých zberných miestach, štruktúr, zariadení, programov, archívov a akýchkoľvek ďalších prvkov potrebných pre úplnú prevádzku, riadenie a fungovanie samotného systému, ako vyplýva z posledného inventárneho zoznamu schváleného ADM“.
- 16 Článok 30 tohto vzoru koncesnej zmluvy, ktorý definoval dôvody odobratia a zániku koncesie, vo svojom odseku 2 stanovoval:
- „ADM na účely ochrany záujmov štátnej pokladnice a spotrebiteľov rozhodne o zániku koncesie... tiež:
- ...
- h) ... v prípade akéhokoľvek trestného činu, vo veci ktorého bola podaná obžaloba na súd a v súvislosti s ktorým [ADM] vzhľadom na povahu tohto trestného činu, jeho závažnosť, spôsob spáchania a spojenie s predmetom činnosti, ktorej sa koncesia týka, usúdi, že vylučuje spoľahlivosť, profesionalitu a etickosť dotknutého koncesionára...;
- ...
- k) v prípade, keď koncesionár poruší pravidlá v oblasti potláčania zákonom neupravených, nepovolených a ilegálnych stávk a hier, najmä v prípade, ak vlastným konaním alebo prostredníctvom dcérskych alebo pridružených spoločností bez ohľadu na to, kde sa nachádza ich sídlo, uvádza na talianskom území na trh iné hry podobné automatizovanej hre loto a ostatným číselným hrám s pevnými kurzami, a to bez toho, aby na to mal príslušné oprávnenie, alebo hry podobné iným hrám a stávkam, ktoré talianske právo zakazuje;
- ...“
- 17 Rozhodnutím zo 16. mája 2016 bola koncesia udelená spoločnosti Lottoitalia Srl, ktorá sa zúčastnila na výberovom konaní v rámci dočasného konzorcia podnikov zloženého zo spoločnosti Lottomatica a troch ďalších spoločností.
- 18 Stanley podniká v Taliansku v odvetví stávk s pevným kurzom prostredníctvom subjektov nazvaných „centrá na prenos údajov“ (ďalej len „CPÚ“), ktoré poskytujú služby v oblasti športových stávk.
- 19 Keďže sa Stanley domnievala, že jej bolo zabránené zúčastniť sa na verejnom obstarávaní na koncesiu na prevádzkovanie služby lotérie, podala na Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Regionálny správny súd pre región Lazio, Taliansko) žalobu o neplatnosť aktov týkajúcich sa výberového konania, v ktorej spochybnila zlučiteľnosť článku 1 ods. 653 zákona č. 190/2014, ako aj určitých podmienok účasti na verejnom obstarávaní stanovených v súťažných podkladoch a vo vzore koncesnej zmluvy, s právom Únie.
- 20 Rozsudkom z 21. apríla 2016 Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Regionálny správny súd pre región Lazio) zamietol žalobu podanú spoločnosťou Stanley.

- 21 Podľa tohto súdu sa lotéria citelne odlišuje od iných hier, lebo ide o jedinú hru, v ktorej štát znáša hospodárske riziko a ktorá sa vyznačuje oddelením fázy zberu stávok a fázy prevádzkovania hry. Tieto odlišnosti odôvodňujú výber modelu jediného koncesionára na prevádzkovanie služby lotérie, teda modelu, ktorý by mal zabezpečiť zníženie výdavkov spojených s koordináciou činností viacerých koncesionárov a ktorý by mal napomáhať menšej konkurencii vnútri trhu, a teda aj zodpovednému prevádzkovaniu hry.
- 22 Tento súd sa domnieval, že podmienky účasti na verejnom obstarávaní boli vhodné a primerané vo vzťahu k predmetu zmluvy, keďže zo štatistík jasne vyplýva, že zber stávok v číselných hrách s pevným kurzom bol za posledných päť rokov vyšší než 6 miliárd eur ročne, čo vytváralo koncesionárovi obrat približne 400 miliónov eur. Okrem toho tento súd spresnil, že najmenej pätnásť hospodárskych subjektov spĺňalo uvedené podmienky.
- 23 Stanley podala opravný prostriedok na zmenu tohto rozsudku na Consiglio di Stato (Štátna rada, Taliansko).
- 24 Na podporu tohto opravného prostriedku Stanley spochybňuje zlučiteľnosť uplatnenia modelu jediného koncesionára na lotériu, na rozdiel od ostatných hier, tipovacích súťaží a stávok, s právom Únie. Tvrdí, že podmienky účasti na verejnom obstarávaní, najmä základná trhová hodnota a prípady, ktoré mohli viesť k zániku koncesie, boli neprimerané a predstavovali prostriedok na odradenie od účasti na ňom. Tvrdí, že bezodplatné postúpenie siete v prospech ADM po uplynutí platnosti koncesie je v rozpore s judikatúrou vyplývajúcou z rozsudku z 28. januára 2016, Laezza (C-375/14, EU:C:2016:60).
- 25 Keďže sa vnútroštátny súd domnieva, že spor vo veci samej vyvoláva otázku výkladu práva Únie, na ktorú judikatúra neumožňuje za súčasného stavu odpovedať, považuje za nevyhnutné obrátiť sa v tomto ohľade na Súdny dvor.
- 26 Za týchto podmienok Consiglio di Stato (Štátna rada) rozhodla prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:
- „1. Má sa právo Únie – najmä právo usadiť sa a slobodné poskytovanie služieb, ako aj zásady zákazu diskriminácie, transparentnosti, voľnej hospodárskej súťaže, proporcionality a koherentnosti – vykladať tak, že bráni právnej úprave, akú predstavujú článok 1 ods. 653 zákona [č. 190/2014] a príslušné vykonávacie akty, ktoré v súvislosti so službou prevádzkovania hry ‚Lotto‘, nie však aj pokiaľ ide o ďalšie hry, tipovacie súťaže a stávky, stanovujú model monopolného koncesionára?
2. Má sa právo Únie – najmä právo usadiť sa a slobodné poskytovanie služieb, smernica [2014/23], ako aj zásady zákazu diskriminácie, transparentnosti, slobodnej hospodárskej súťaže, proporcionality a koherentnosti – vykladať tak, že bráni oznámeniu o vyhlásení verejného obstarávania stanovujúcemu základnú trhovú hodnotu koncesie, ktorá je omnoho vyššia a neopodstatnená vzhľadom na požiadavky týkajúce sa ekonomickej a finančnej a technicko-organizačnej spôsobilosti toho druhu, aké sa uvádzajú v bodoch 5.3, 5.4, 11, 12.4 a 15.3 súťažných podkladov týkajúcich sa obstarávania vo veci zadania koncesie na hru ‚Lotto‘?
3. Má sa právo Únie – najmä právo usadiť sa a slobodné poskytovanie služieb, smernica [2014/23], ako aj zásady zákazu diskriminácie, transparentnosti, voľnej hospodárskej súťaže, proporcionality a koherentnosti – vykladať tak, že bráni právnej úprave, ktorá *de facto* stanovuje povinnosť voľby medzi získaním novej koncesie a ďalším uplatňovaním slobody cezhranične poskytovať rôzne stávkové služby, t. j. voľby toho druhu, ktorá vyplýva z článku 30 návrhu koncesnej zmluvy, v dôsledku čoho rozhodnutie zúčastniť sa súťaže vo veci zadania novej koncesie by viedlo k ukončeniu cezhraničného pôsobenia dotknutej spoločnosti, a to napriek tomu, že zákonný charakter tejto cezhraničnej činnosti opakovane uznal Súdny dvor?“

O prejudiciálnych otázkach

O prípustnosti

- 27 Lottoitalia, ako aj talianska vláda sa domnievajú, že návrh na začatie prejudiciálneho konania musí byť vyhlásený za neprípustný, pretože rozhodnutie vnútroštátneho súdu sa obmedzuje na otázky, ktoré navrhla Stanley, pričom nie sú podložené dôvody, ktoré viedli vnútroštátny súd k položeniu otázok Súdnemu dvoru, ani preukázaná ich nevyhnutnosť.
- 28 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry pri otázkach týkajúcich sa výkladu práva Únie platí prezumpcia relevantnosti. Zamietnutie návrhu vnútroštátneho súdu na začatie prejudiciálneho konania Súdnym dvorom je možné len vtedy, ak je zjavné, že požadovaný výklad práva Únie nemá žiadnu súvislosť s realitou alebo predmetom sporu vo veci samej, pokiaľ ide o hypotetický problém, alebo ak Súdny dvor nedisponuje skutkovými a právnymi podkladmi potrebnými na užitočnú odpoveď na otázky, ktoré sa mu položili (rozsudok z 8. septembra 2016, Politanò, C-225/15, EU:C:2016:645, bod 22 a citovaná judikatúra).
- 29 Z ustálenej judikatúry takisto vyplýva, že nevyhnutnosť dopracovať sa k výkladu práva Únie, ktorý bude pre vnútroštátny súd užitočný, vyžaduje, aby tento súd vymedzil skutkový a právny rámec ním položených otázok alebo aby prinajmenšom objasnil skutkové predpoklady, na ktorých sú tieto otázky založené. Návrh na začatie prejudiciálneho konania navyše musí uvádzať presné dôvody, pre ktoré vnútroštátny súd považuje výklad práva Únie za sporný a polozenie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru za potrebné (rozsudok z 22. januára 2015, Stanley International Betting a Stanleybet Malta, C-463/13, EU:C:2015:25, bod 27, ako aj citovaná judikatúra).
- 30 V tomto prípade návrh na začatie prejudiciálneho konania dostatočne vymedzuje právny a skutkový rámec sporu vo veci samej. Okrem toho na základe informácií poskytnutých vnútroštátnym súdom, pokiaľ ide o relevantnosť položených otázok na účely rozhodnutia uvedeného sporu, možno posúdiť rozsah týchto otázok a poskytnúť na ne užitočnú odpoveď, ako to potvrdzujú aj písomné pripomienky, ktoré predložili belgická a portugalská vláda.
- 31 Ďalej, ako sa pripomenulo v bode 3 odporúčaní Súdneho dvora Európskej únie pre vnútroštátne sudy pri podávaní návrhov na začatie prejudiciálnych konaní (Ú. v. EÚ C 2018, 257, s. 1), právomoc Súdneho dvora rozhodovať v prejudiciálnom konaní o výklade alebo platnosti práva Únie sa uplatňuje výlučne na podnet vnútroštátnych súdov bez ohľadu na to, či účastníci konania o spore vyjadrili alebo nevyjadrili záujem obrátiť sa na Súdny dvor. V rozsahu, v akom vnútroštátny súd prejednávajúci spor na seba preberá zodpovednosť za súdne rozhodnutie, ktoré má prijať, prináleží výlučne tomuto súdu, aby s prihliadnutím na osobitosti konkrétneho prípadu posúdil tak nevyhnutnosť podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania na účely vydania svojho rozsudku, ako aj relevantnosť otázok, ktoré kladie Súdnemu dvoru.
- 32 Za týchto podmienok je návrh na začatie prejudiciálneho konania prípustný.

O veci samej

- 33 Svojimi tromi otázkami sa vnútroštátny súd v podstate pýta na zlučiteľnosť vnútroštátnej právnej úpravy dotknutej vo veci samej a niektorých aktov prijatých na jej vykonanie s článkami 49 a 56 ZFEÚ a zásadami zákazu diskriminácie, transparentnosti a proporcionality, ako aj s ustanoveniami smernice 2014/23.

O uplatniteľnosti ratione temporis smernice 2014/23

- 34 Na úvod treba poukázať na to, že v súlade s ustálenou judikatúrou v oblasti verejného obstarávania, ktorá sa analogicky uplatňuje aj v oblasti koncesie na služby, je uplatniteľnou smernicou v zásade tá smernica, ktorá platila v okamihu, keď si verejný obstarávateľ vybral druh konania, ktoré použije, a definitívne sa rozhodol, či zadaniu verejnej zákazky musí predchádzať výberové konanie. Naopak neuplatnia sa ustanovenia smernice, ktorých lehota na prebratie uplynula po tomto okamihu (pozri analogicky rozsudok zo 7. apríla 2016, Partner Apelski Dariusz, C-324/14, EU:C:2016:214, bod 83 a citovanú judikatúru).
- 35 V prejednávanej veci sa verejné obstarávanie dotknuté vo veci samej uverejnilo v *Úradnom vestníku Európskej únie* 17. decembra 2015, teda pred 18. aprílom 2016, dňom uplynutia lehoty na prebratie smernice 2014/23, pričom sa navyše nezdá, ako to uviedla generálna advokátka v bode 30 svojich návrhov, že by takéto prebratie do vnútroštátneho práva už bolo vykonané v čase uvedeného zverejnenia.
- 36 Za týchto podmienok táto smernica nie je uplatniteľná *ratione temporis* vo veci samej.

O prvej otázke

- 37 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa články 49 a 56 ZFEÚ majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide v spore vo veci samej, ktorá v súvislosti s koncesiou na prevádzkovanie služby lotérie stanovuje model jediného koncesionára, na rozdiel od iných hier, tipovacích súťaží a stávk, na ktoré sa uplatňuje model viacerých koncesionárov.
- 38 Ako už Súdny dvor opakovane potvrdil, taká právna úprava členského štátu, o akú ide vo veci samej, ktorá podmieňuje výkon hospodárskej činnosti získaním koncesie a stanovuje rôzne dôvody jej zániku, predstavuje prekážku vo vykonávaní slobôd zaručených článkami 49 a 56 ZFEÚ (rozsudok zo 16. februára 2012, Costa a Cifone, C-72/10 a C-77/10, EU:C:2012:80, bod 70, ako aj z 22. januára 2015, Stanley International Betting a Stanleybet Malta, C-463/13, EU:C:2015:25, bod 46).
- 39 To platí bez ohľadu na skutočnosť, či sa uplatní model jediného koncesionára alebo model viacerých koncesionárov. V dôsledku toho, ako uviedla generálna advokátka v bode 43 svojich návrhov, rozhodnutia o tom, že predmetná činnosť bude podliehať získaniu koncesie a uplatní sa postup verejného obstarávania na základe modelu jediného koncesionára, musia byť predmetom preskúmania z hľadiska uvedených článkov.
- 40 Na účely tohto preskúmania treba pripomenúť, že hoci v prípade neexistencie harmonizácie na úrovni Únie v oblasti hazardných hier členské štáty môžu slobodne určiť ciele svojej politiky v tejto oblasti v rámci širokej miery voľnej úvahy, pokiaľ ide o zvolenie úrovne ochrany spotrebiteľov a sociálneho poriadku, ktorú považujú za najvhodnejšiu, obmedzenia, ktoré tieto štáty ukladajú, musia spĺňať podmienky vyplývajúce z judikatúry Súdneho dvora, najmä pokiaľ ide o ich odôvodnenie naliehavými dôvodmi všeobecného záujmu a ich proporционаlitu (pozri v tomto zmysle rozsudok z 8. septembra 2016, Politanò, C-225/15, EU:C:2016:645, body 39 a 40, ako aj citovanú judikatúru).
- 41 V dôsledku toho treba posúdiť, či takéto obmedzenie môže byť prípustné vzhľadom na odchýlky z dôvodov verejného poriadku, verejnej bezpečnosti a verejného zdravia výslovne uvedené v článkoch 51 a 52 ZFEÚ, ktoré sa vzťahujú aj na oblasť slobodného poskytovania služieb na základe článku 62 ZFEÚ, alebo odôvodnené v súlade s judikatúrou Súdneho dvora naliehavými dôvodmi všeobecného záujmu (rozsudok z 22. januára 2015, Stanley International Betting a Stanleybet Malta, C-463/13, EU:C:2015:25, bod 47, ako aj citovaná judikatúra).

- 42 V prejednávanej veci, pokiaľ ide o ciele sledované právnou úpravou dotknutou vo veci samej, talianska vláda tvrdí, že výber modelu jediného koncesionára zodpovedal najmä nevyhnutnosti nasmerovať hru do kontrolovaného systému, ako aj logike zodpovedného prevádzkovania, prostredníctvom obmedzenia hospodárskej súťaže na tomto osobitnom trhu. Dodáva, že tento výber bol nevyhnutný aj z technických dôvodov, keďže alternatívny model, teda model viacerých koncesionárov by predpokladal dvojité úroveň kontroly prostredníctvom jedného subjektu, ktorý by musel koordinovať a zjednocovať činnosti rôznych koncesionárov, pričom táto štruktúra by viedla k znásobeniu nákladov.
- 43 V tomto ohľade, ako Súdny dvor už predtým pripomenul vo svojej judikatúre týkajúcej sa hazardných hier, ochranu spotrebiteľa a prevenciu pred podvodmi a nabádaním občanov k neprimeraným výdavkom spojených s hrou možno považovať za naliehavé dôvody všeobecného záujmu, ktoré odôvodňujú obmedzenia základných slobôd vyplývajúcich z článkov 49 a 56 ZFEÚ (pozri v tomto zmysle rozsudok z 22. januára 2015, Stanley International Betting a Stanleybet Malta, C-463/13, EU:C:2015:25, bod 48, ako aj citovanú judikatúru).
- 44 Naopak, ako tiež vyplýva z judikatúry Súdneho dvora, ani administratívne ťažkosti, ani hospodárske dôvody nie sú dôvodom, ktorý by mohol odôvodniť prekážku základnej slobody zaručenej právom Únie (pozri v tomto zmysle rozsudok z 30. júna 2011, Zeturf, C-212/08, EU:C:2011:437, body 48 a 52, ako aj citovanú judikatúru).
- 45 V každom prípade identifikácia cieľov, ktoré naozaj sleduje vnútroštátna právna úprava, patrí v rámci veci predloženej Súdnemu dvoru na základe článku 267 ZFEÚ do právomoci vnútroštátneho súdu (rozsudok z 30. apríla 2014, Pfleger a i., C-390/12, EU:C:2014:281, bod 47, ako aj citovaná judikatúra).
- 46 Navyše je tiež úlohou vnútroštátneho súdu, aby pri súčasnom zohľadnení pokynov poskytnutých Súdnym dvorom overil, či obmedzenia uložené dotknutým členským štátom, pokiaľ ide o ich proporcionalitu, spĺňajú podmienky vyplývajúce z judikatúry Súdneho dvora (rozsudok z 30. apríla 2014, Pfleger a i., C-390/12, EU:C:2014:281, bod 48, ako aj citovaná judikatúra).
- 47 Pokiaľ v prejednávanej veci jeden z cieľov právnej úpravy dotknutej vo veci samej skutočne spočíva, ako to uviedla talianska vláda, v obmedzení hospodárskej súťaže v rámci osobitného trhu prevádzkovania služby lotérie, model jediného koncesionára sa zdá byť vhodný na dosiahnutie tohto cieľa.
- 48 Z judikatúry Súdneho dvora totiž vyplýva, že na rozdiel od zavedenia slobodnej a nerušenej hospodárskej súťaže na tradičnom trhu môže viesť uplatnenie takejto hospodárskej súťaže na veľmi špecifickom trhu hazardných hier, to znamená medzi viacerými prevádzkovateľmi, ktorí majú licenciu na šírenie tých istých hazardných hier, k vzniku škodlivého účinku spojeného s tým, že títo prevádzkovatelia sú nútení súperiť vo vynaliezavosti, aby ich ponuka bola atraktívnejšia než ponuka ich konkurentov, a tak zvyšovať výdavky spotrebiteľov spojené s hrami, ako aj riziko ich závislosti (rozsudok z 30. apríla 2014, Pfleger a i., C-390/12, EU:C:2014:281, bod 46, ako aj citovaná judikatúra).
- 49 Navyše vzhľadom na to, že výber spôsobov organizácie a kontroly činností prevádzkovania a praktizovania hazardných hier prináleží vnútroštátnym orgánom v rámci ich voľnej úvahy, okolnosť, že členský štát si zvolil v prípade koncesie na prevádzkovanie služby lotérie systém s jediným koncesionárom na rozdiel od toho, čo sa uplatňuje v tom istom členskom štáte, pokiaľ ide o organizáciu trhu s ostatnými hazardnými hrami, nemôže mať sama osebe vplyv na posúdenie proporcionality právnej úpravy dotknutej vo veci samej, ktorá sa musí posudzovať výlučne vzhľadom na ciele, ktoré sleduje.
- 50 Takáto rôznosť právnych režimov totiž sama osebe nie je spôsobilá ovplyvniť vhodnosť takéhoto systému jedinej koncesie na dosiahnutie cieľa prevencie podnecovania na neprimerané výdavky súvisiace s hrou a boja proti závislosti od hry, na účely ktorého bol zavedený (pozri analogicky rozsudok z 28. februára 2018, Sporting Odds, C-3/17, EU:C:2018:130, bod 23 a citovanú judikatúru).

- 51 Duálny systém organizácie trhu hazardných hier však môže byť v rozpore s článkom 56 ZFEÚ, ak sa zistí, že príslušné orgány vedú politiky, ktoré skôr smerujú k nabádaniu na účasť na hazardných hrách, iných ako sú hazardné hry patriace do systému jedinej koncesie, než ku koherentnému a systematickému znižovaniu možností na hru a k obmedzeniu činností v tejto oblasti, čo vedie k tomu, že cieľ spočívajúci v prevencii podnecovania na neprimerané výdavky súvisiace s hrou a v boji proti závislosti od hry, ktorý bol základom na zavedenie systému jedinej koncesie, nemožno účinne sledovať prostredníctvom tohto systému (pozri analogicky rozsudok z 28. februára 2018, Sporting Odds, C-3/17, EU:C:2018:130, bod 24 a citovanú judikatúru).
- 52 Takýto duálny systém je naopak zlučiteľný s článkom 56 ZFEÚ v prípade, že vnútroštátny súd konštatuje, že právna úprava obmedzujúca voľné poskytovanie služieb skutočne koherentne a systematicky sleduje ciele uvedené dotknutým členským štátom (pozri v tomto zmysle rozsudok z 28. februára 2018, Sporting Odds, C-3/17, EU:C:2018:130, bod 33).
- 53 Vzhľadom na všetky tieto úvahy je namieste odpovedať na prvú otázku tak, že články 49 a 56 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, ktorá v súvislosti s koncesiou na prevádzkovanie služby lotérie stanovuje model jediného koncesionára, na rozdiel od iných hier, tipovacích súťaží a stávok, na ktoré sa uplatňuje model viacerých koncesionárov, pokiaľ vnútroštátny súd konštatuje, že dotknutá vnútroštátna právna úprava skutočne koherentne a systematicky sleduje legitímne ciele uvedené dotknutým členským štátom.

O druhej otázke

- 54 Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa články 49 a 56 ZFEÚ, ako aj zásady zákazu diskriminácie, transparentnosti a proporcionality majú vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave a aktom prijatým na jej vykonanie, o aké ide vo veci samej, ktoré stanovujú v súvislosti s koncesiou na prevádzkovanie služby lotérie vysokú základnú trhovú hodnotu vzhľadom na ostatné podmienky týkajúce sa hospodárskej, finančnej a technicko-organizačnej spôsobilosti.
- 55 V tomto ohľade je namieste poukázať na to, že tak požiadavka koncesnej zmluvy, ako aj podmienky účasti stanovené vo výzve na predkladanie ponúk, medzi ktorými je uvedená základná trhovú hodnota, môžu robiť výkon slobôd zaručených článkami 49 a 56 ZFEÚ menej atraktívnym, a preto musia byť odôvodnené a spĺňať požiadavky vyplývajúce zo zásady proporcionality.
- 56 Z ustálenej judikatúry tiež vyplýva, že pri udeľovaní takej koncesie, o akú ide vo veci samej, je orgán, ktorý ju udeľuje, povinný dodržiavať povinnosť transparentnosti, ktorá spočíva najmä v zabezpečení adekvátneho stupňa zverejnenia pre každého potenciálneho uchádzača, ktoré umožní hospodársku súťaž o koncesiu, ako aj kontrolu nestrannosti postupov verejného obstarávania (rozsudok zo 16. februára 2012, Costa a Cifone, C-72/10 a C-77/10, EU:C:2012:80, bod 72, ako aj citovaná judikatúra).
- 57 Cieľom zásady transparentnosti, ktorá je dôsledkom zásady rovnosti, je v tomto kontexte hlavne zabezpečiť, aby sa všetci dotknutí prevádzkovatelia mohli rozhodnúť zúčastniť sa na verejnom obstarávaní na základe všetkých relevantných informácií, a tiež vylúčiť riziko uprednostňovania a svojvoľnosti zo strany verejného obstarávateľa. Táto zásada vyžaduje, aby všetky podmienky a spôsoby verejného obstarávania boli jasne, presne a jednoznačne formulované tak, aby všetci riadne informovaní a primerane pozorní uchádzači mohli pochopiť ich presný rozsah a rovnako ich vykladať a voľná úvaha orgánu udeľujúceho koncesie bola presne vymedzená, čo umožní tomuto orgánu účinne overiť, či ponuky uchádzačov zodpovedajú kritériám, ktoré upravujú dotknuté konanie (rozsudok zo 16. februára 2012, Costa a Cifone, C-72/10 a C-77/10, EU:C:2012:80, bod 73, ako aj citovaná judikatúra).

- 58 Trhová hodnota predstavuje základnú informáciu, ktorá musí byť v súlade so zásadou transparentnosti uvedená aspoň odhadom vo výzve na predkladanie ponúk. Ako to v podstate uviedla generálna advokátka v bode 59 svojich návrhov, odhadovaná trhová hodnota sa musí zakladať na objektívnych kritériách.
- 59 V prejednávanej veci, hoci je pravda, ako uvádza Stanley, že základná trhová hodnota dotknutá vo veci samej predstavovala v súlade s článkom 1 ods. 653 písm. b) zákona č. 190/2014 sumu 700 miliónov eur, čo je približne dvojnásobok podmienky hospodárskej a finančnej situácie spôsobilosti stanovenej v bode 5.3 súťažných podkladov, treba poukázať na to, že táto posledná uvedená podmienka, ktorá sa týkala iba výberu uskutočneného hospodárskym subjektom v minulosti, nemôže mať vplyv na objektivnosť odhadovanej trhovej hodnoty.
- 60 Ako uviedla generálna advokátka v bodoch 61 a 62 svojich návrhov, táto hodnota sa musí tiež posúdiť vo vzťahu k veľmi vysokej sume koncesie, konkrétne k sume 6 600 miliónov eur ročne a k ročnej odmene koncesionára za túto službu vo výške 6 % z vyzbieranej sumy, teda približne 400 miliónov eur, ako aj vzhľadom na možnosť prípadných záujemcov zúčastniť sa na konaní ako konzorcium podnikov. Ďalej, pokiaľ ide o tento posledný bod, z rozsudku Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Regionálny správny súd pre región Lazio) z 21. apríla 2016 vyplýva, že minimálne pätnásť hospodárskych subjektov spĺňalo toto kritérium na účely účasti na verejnom obstarávaní.
- 61 Okrem toho v článku 1 ods. 653 písm. c) zákona č. 190/2014 bola stanovená platba ceny uvedenej v ponuke uchádzača, ktorý sa umiestni ako prvý v poradí, v troch splátkach počas rokov 2015 až 2017.
- 62 Vzhľadom na vyššie uvedené sa teda zdá, že základná trhová hodnota dotknutá vo veci samej bola stanovená jasne, presne a jednoznačne, a zdá sa byť objektívne odôvodnená.
- 63 Treba však doplniť, ako vyplýva z judikatúry citovanej v bode 46 tohto rozsudku, že konečné preskúmanie proporcionality predmetnej vnútroštátnej právnej úpravy vo veci samej prináleží vnútroštátnemu súdu. To isté platí, aj pokiaľ ide o súlad tejto právnej úpravy so zásadou transparentnosti.
- 64 Vzhľadom na tieto úvahy je namieste odpovedať na druhú otázku tak, že články 49 a 56 ZFEÚ, ako aj zásady zákazu diskriminácie, transparentnosti a proporcionality sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia vnútroštátnej právnej úprave a aktom prijatým na jej vykonanie, o aké ide vo veci samej, ktoré v súvislosti s koncesiou na prevádzkovanie služby lotérie stanovujú vysokú základnú trhovú hodnotu, avšak pod podmienkou, že táto hodnota je stanovená jasne, presne a jednoznačne a že je objektívne odôvodnená, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu.

O tretej otázke

- 65 Zdá sa, že tretia otázka položená vnútroštátnym súdom spočíva na konštatovaní, že Súdny dvor vo svojej judikatúre uznal zákonnosť prevádzkovania činností týkajúcich sa hazardných hier v režime slobodného poskytovania prostredníctvom CPÚ.
- 66 V tomto ohľade treba poukázať na to, že Súdny dvor v odvetví hazardných hier odobril v oblasti hazardných hier uplatnenie systému koncesií, pričom sa domnieval, že takýto systém môže predstavovať efektívny mechanizmus umožňujúci kontrolovať subjekty pôsobiace v tomto odvetví s cieľom predchádzať využívaniu týchto činností na kriminálne alebo podvodné ciele (pozri v tomto zmysle rozsudok z 12. septembra 2013, Biasci a i., C-660/11 a C-8/12, EU:C:2013:550, bod 24, ako aj citovanú judikatúru).

- 67 Hoci Súdny dvor konštatoval nezlučiteľnosť určitých ustanovení výziev na predkladanie ponúk vyhlásených na účely uzavretia koncesných zmlúv na služby týkajúce sa hazardných hier s právom Únie, nerozhodol o zákonnosti prevádzkovania činností týkajúcich sa hazardných hier v režime slobodného poskytovania prostredníctvom CPU ako takého.
- 68 Vzhľadom na toto spresnenie treba preformulovať tretiu otázku v tom zmysle, že vnútroštátny súd sa touto otázkou v podstate pýta, či sa články 49 a 56 ZFEÚ, ako aj zásady zákazu diskriminácie, transparentnosti a proporcionality majú vykladať v tom zmysle, že bránia takému ustanoveniu, akým je ustanovenie dotknuté vo veci samej, obsiahnuté vo vzore koncesnej zmluvy pripojenej k výzve na predkladanie ponúk, ktoré upravuje zánik koncesie na poskytovanie služby lotérie:
- v prípade akéhokoľvek trestného činu, vo veci ktorého bola podaná obžaloba na súd a v súvislosti s ktorým verejný obstarávateľ vzhľadom na povahu tohto trestného činu, jeho závažnosť, spôsob spáchania a spojenie s predmetom činnosti, ktorej sa koncesia týka, usúdi, že vylučuje spoľahlivosť, profesionalitu a etickosť dotknutého koncesionára,
 - v prípade, keď koncesionár poruší pravidlá v oblasti potláčania zákonom neupravených, nepovolených a ilegálnych stávk a hier, najmä v prípade, ak vlastným konaním alebo prostredníctvom vlastných spoločností alebo prepojených spoločností bez ohľadu na to, kde sa nachádza ich sídlo, uvádza na trh iné hry podobné lotérii bez toho, aby na to mal príslušné oprávnenie.
- 69 Ako sa pripomenulo v bodoch 38 až 40 tohto rozsudku, vnútroštátna právna úprava, ktorá podmieňuje výkon hospodárskej činnosti získaním koncesie a stanovuje rôzne dôvody jej zániku, predstavuje prekážku vo vykonávaní slobôd zaručených článkami 49 a 56 ZFEÚ. Teda na to, aby ustanovenia o zániku koncesie mohli byť vyhlásené za zlučiteľné s uvedenými článkami, musia byť odôvodnené naliehavými dôvodmi všeobecného záujmu a spĺňať kritérium proporcionality. Tieto ustanovenia musia ďalej rešpektovať zásadu transparentnosti pripomenutú v bodoch 56 a 57 tohto rozsudku.
- 70 Na tretiu prejudiciálnu otázku preto treba odpovedať s prihliadnutím na tieto úvahy.
- 71 Pokiaľ ide v prvom rade o ustanovenie o zániku koncesnej zmluvy z dôvodu podania obžaloby na súd, upravené v článku 30 ods. 2 písm. h) vzoru koncesnej zmluvy, z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že v osobitnej oblasti hazardných hier možno vylúčenie hospodárskeho subjektu z dôvodu spáchania trestného činu súvisiaceho s predmetom činnosti, ktorej sa koncesia týka, v zásade považovať za opatrenie odôvodnené cieľom boja proti trestnej činnosti (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 16. februára 2012, *Costa a Cifone*, C-72/10 a C-77/10, EU:C:2012:80, bod 76, ako aj citovanú judikatúru).
- 72 Keďže však zánik koncesie predstavuje pre koncesionára mimoriadne závažné opatrenie, koncesionár musí byť schopný s istotou posúdiť riziko uloženia tejto sankcie voči jeho osobe. Na tieto účely je nevyhnutné, aby okolnosti, za akých sa táto sankcia môže uplatniť, boli stanovené jasne, presne a jednoznačne (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 16. februára 2012, *Costa a Cifone*, C-72/10 a C-77/10, EU:C:2012:80, body 77 a 78).
- 73 S výhradou overenia prináležiaceho vnútroštátnemu súdu sa v prejednávanej veci zdá, že ustanovenie uvedené v článku 30 ods. 2 písm. h) vzoru koncesnej zmluvy spĺňa túto požiadavku.
- 74 Treba totiž poukázať na to, že na jednej strane, ako zdôraznila generálna advokátka v bode 73 svojich návrhov, toto ustanovenie stručne, ale jasne opisuje podmienky, ktoré musia byť splnené predtým, než ADM rozhodne o vyhlásení zániku koncesie, aby primerane informovaný a bežne obozretný uchádzač nemal ťažnosti s pochopením pôsobnosti a rozsahu uvedeného ustanovenia.

- 75 Na druhej strane, keďže podmienky podania obžaloby na súd sa spravujú v talianskom práve ustanoveniami trestného poriadku, sú dostupné a predvídateľné pre všetky hospodárske subjekty.
- 76 Pokiaľ ide o otázku, či toto ustanovenie spĺňa aj požiadavky vyplývajúce zo zásady proporcionality, z ustálenej judikatúry vyplýva, že obmedzenia uložené vnútroštátnymi právnymi predpismi nesmú ísť nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie sledovaného cieľa (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 6. novembra 2003, Gambelli a i., C-243/01, EU:C:2003:597, bod 72). Z tohto dôvodu hoci verejní obstarávatelia v zásade musia byť schopní rozhodnúť o zániku koncesnej zmluvy v prípade, že je spoľahlivosť koncesionára spochybnená, a to najmä v dôsledku spáchania trestného činu v súvislosti s predmetom činnosti, ktorej sa koncesia týka, táto možnosť musí byť striktne vymedzená, aby bola primeraná cieľu boja proti trestnej činnosti.
- 77 V prejednávanej veci miera voľnej úvahy, ktorú má ADM na účely rozhodnutia o zániku koncesnej zmluvy na základe ustanovenia uvedeného v článku 30 ods. 2 písm. h) vzoru koncesnej zmluvy, podlieha dvojitej podmienke. Po prvé totiž takýto zánik predpokladá predchádzajúci zásah súdneho orgánu, ktorý je nezávislý od verejného obstarávateľa a ktorý na návrh prokuratúry podá obžalobu na základe súboru dôkazov získaných v rámci vyšetrovania trestného činu. Po druhé tento zánik vyžaduje, aby spáchaný trestný čin súvisel s predmetom činnosti, ktorej sa koncesia týka.
- 78 Vzhľadom na vyššie uvedené sa zdá, že také ustanovenie, aké sa nachádza v článku 30 ods. 2 písm. h) vzoru koncesnej zmluvy, nejde nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie sledovaného cieľa, ktorým je boj proti trestnej činnosti, čo však prináleží overiť vnútroštátnemu súdu.
- 79 Tento záver nevyvracia ani bod 81 rozsudku zo 16. februára 2012, Costa a Cifone (C-72/10 a C-77/10, EU:C:2012:80), podľa ktorého by sa vylúčenie zo zákazky v dôsledku zániku koncesie v zásade malo považovať za primerané cieľu boja proti trestnej činnosti len v prípade, že sa zakladá na rozsudku s právnou silou rozhodnutej veci, ktorý sa týka dostatočne závažného trestného činu.
- 80 Hoci v prípade vyhlásenia rozsudku s právnou silou rozhodnutej veci z dôvodu spáchania trestného činu v súvislosti s predmetom činnosti, ktorej sa koncesia týka, dochádza k zániku koncesie v zásade automaticky, táto okolnosť nevyklučuje možnosť poskytnúť verejnému obstarávateľovi právo rozhodnúť o jej zániku aj bez konečného rozsudku, avšak za podmienok striktne vymedzených zákonom.
- 81 Pokiaľ ide v druhom rade o ustanovenie o zániku koncesie upravené v článku 30 ods. 2 písm. k) vzoru koncesnej zmluvy, v ňom uvedený zákaz uvádzania na trh na talianskom území iných hier porovnateľných s lotériou bez povolenia požadovaného na tieto účely alebo iných hier zakázaných podľa talianskeho práva, taktiež predstavuje opatrenie boja proti nezákonným hrám, čo nepochybne predstavuje legitímny cieľ.
- 82 S výhradou overení, ktorých vykonanie prináleží vnútroštátnemu súdu, sa znenie tohto ustanovenia zdá byť vyhotovené s dostatočným stupňom jasnosti. Rovnako sa takéto ustanovenie zdá byť primerané na dosiahnutie cieľa sledovaného v predmetnom prípade, bez prekročenia toho, čo je nevyhnutné na jeho dosiahnutie.
- 83 Treba však doplniť, že pri preskúmaní proporcionality týchto ustanovení musí vnútroštátny súd tiež zohľadniť skutočnosť, že zánik koncesnej zmluvy hospodárskeho subjektu sa nemôže považovať za primeraný v prípade, ak vnútroštátna právna úprava neupravuje ani účinný súdny prostriedok nápravy, ani náhradu spôsobenej škody, pokiaľ by sa následne takýto zánik ukázal byť neodôvodnený (rozsudok zo 16. februára 2012, Costa a Cifone, C-72/10 a C-77/10, EU:C:2012:80, bod 81, ako aj citovaná judikatúra).
- 84 Preto v prípade, ak hospodársky subjekt, ktorý skutočne predložil ponuku a bol vylúčený z verejného obstarávania z dôvodu sporných ustanovení o zániku koncesie, alebo ak úspešný uchádzač, voči ktorému bolo prijaté rozhodnutie o zániku koncesie na základe týchto istých ustanovení, majú

k dispozícii súdny prostriedok nápravy proti vylúčeniu z verejného obstarávania alebo zániku koncesie a pokiaľ dotknuté osoby môžu získať odškodnenie spôsobenej ujmy v prípade, že by sa následne toto vylúčenie alebo tento zánik ukázali byť neodôvodnené, a to prípadne aj z dôvodu porušenie práva Únie, takéto ustanovenia sa musia považovať za spĺňajúce požiadavky vyplývajúce zo zásady proporcionality.

85 Vzhľadom na tieto úvahy treba na tretiu otázku odpovedať tak, že články 49 a 56 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia takému ustanoveniu, akým je ustanovenie dotknuté vo veci samej, obsiahnuté vo vzore koncesnej zmluvy pripojenej k výzve na predkladanie ponúk, ktoré upravuje zánik koncesie na poskytovanie služby lotérie:

- v prípade akéhokoľvek trestného činu, vo veci ktorého bola podaná obžaloba na súd a v súvislosti s ktorým verejný obstarávateľ vzhľadom na povahu tohto trestného činu, jeho závažnosť, spôsob spáchania a spojenie s predmetom činnosti, ktorej sa koncesia týka, usúdi, že vylučuje spoľahlivosť, profesionalitu a etickosť dotknutého koncesionára,
- v prípade, keď koncesionár poruší pravidlá v oblasti potláčania zákonom neupravených, nepovolených a ilegálnych stávok a hier, najmä v prípade, ak vlastným konaním alebo prostredníctvom vlastnených spoločností alebo prepojených spoločností bez ohľadu na to, kde sa nachádza ich sídlo, uvádza na trh iné hry podobné lotérii bez toho, aby na to mal príslušné oprávnenie,

pod podmienkou, že tieto ustanovenia sú odôvodnené, ukázu sa byť primerané sledovanému cieľu a sú v súlade so zásadou transparentnosti, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu s prihliadnutím na usmernenia, ktoré obsahuje tento rozsudok.

O trovách

86 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

1. Články 49 a 56 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, ktorá v súvislosti s koncesiou na prevádzkovanie služby automatizovanej hry loto a iných číselných hier s pevnými kurzami stanovuje model jediného koncesionára, na rozdiel od iných hier, tipovacích súťaží a stávok, na ktoré sa uplatňuje model viacerých koncesionárov, pokiaľ vnútroštátny súd konštatuje, že dotknutá vnútroštátna právna úprava skutočne koherentne a systematicky sleduje legitímne ciele uvedené dotknutým členským štátom.
2. Články 49 a 56 ZFEÚ, ako aj zásady zákazu diskriminácie, transparentnosti a proporcionality sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia vnútroštátnej právnej úprave a aktom prijatým na jej vykonanie, o aké ide vo veci samej, ktoré v súvislosti s koncesiou na prevádzkovanie služby automatizovanej hry loto a iných číselných hier s pevnými kurzami stanovujú vysokú základnú trhovú hodnotu, avšak pod podmienkou, že táto hodnota je stanovená jasne, presne a jednoznačne a že je objektívne odôvodnená, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu.

3. Články 49 a 56 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia takému ustanoveniu, akým je ustanovenie dotknuté vo veci samej, obsiahnuté vo vzore koncesnej zmluvy pripojenej k výzve na predkladanie ponúk, ktoré upravuje zánik koncesie na poskytovanie služby automatizovanej hry loto a iných číselných hier s pevnými kurzami:

- v prípade akéhokoľvek trestného činu, vo veci ktorého bola podaná obžaloba na súd a v súvislosti s ktorým verejný obstarávateľ vzhľadom na povahu tohto trestného činu, jeho závažnosť, spôsob spáchania a spojenie s predmetom činnosti, ktorej sa koncesia týka, usúdi, že vylučuje spoľahlivosť, profesionalitu a etickosť dotknutého koncesionára,
- v prípade, keď koncesionár poruší pravidlá v oblasti potláčania zákonom neupravených, nepovolených a ilegálnych stávk a hier, najmä v prípade, ak vlastným konaním alebo prostredníctvom vlastnených spoločností alebo prepojených spoločností bez ohľadu na to, kde sa nachádza ich sídlo, uvádza na trh iné hry podobné automatizovanej hre loto a iným číselným hrám s pevnými kurzami bez toho, aby na to mal príslušné oprávnenie,

pod podmienkou, že tieto ustanovenia sú odôvodnené, ukázu sa byť primerané sledovanému cieľu a sú v súlade so zásadou transparentnosti, čo prináleží overiť vnútroštátnemu súdu s prihliadnutím na usmernenia, ktoré obsahuje tento rozsudok.

Podpisy